

Oponentský posudok k habilitačnej práci Ageus. Budování chrámu v Judsku perské doby, Český ekumenický komentář ke Starému zákonu (37), Praha 2018.

Monografia sa obsahom a stavbou riadi edíciou Českého ekumenického komentára k Starému zákonu. Jednotlivé biblické pasáže sa podľa pravidiel tohto komentára vykladajú v piatich krokoch: krátke predstavenie štruktúr a formy, autorský preklad (pracovný), textové a prekladové poznámky, výklad jednotlivých veršov a význam.

Pri zachovaní pravidiel edície sa v jednotlivých krokoch prejavuje aj špecifický prístup formulovaný a opísaný v úvodnej časti komentára. Špecifikom pracovného prekladu je pokus o rekonštrukciu čo najstaršej podoby hebrejského textu, ktorý je v niektorých prípadoch odlišný od masoretského (s. 17). Pri rekonštrukcii textu sa autor opiera hlavne o svedectvá kumránskych textov a Septuaginty, zdôvodnenia uvádza v textových a prekladových poznámkach (s. 17; 137-138, atď.). Pritom J. Rückl zmienené svedectvá kriticky posudzuje jednotlivo. Konfrontuje domnienku A. Schenkera o staršom texte LXX oproti MT, ktorú pripúšťa s istou opatrnosťou (vv. 1,1.10.12; 2,5.6.13.15.16, s. 21), alebo ju prehodnocuje (napr. plus v LXX v 2,14, s. 165) s tendenciou nez množovať hypotetické fázy vývoja knihy (s. 153).

V úvodnej kapitole *Struktura a forma knihy* sa autor v skratke vyjadruje k neľahkej otázke formy textu, konkrétne, či text je prózou alebo poéziou, resp. ich kombináciou. Pritom vychádza z definovania odlišností medzi poéziou a prózou z teórie J. Mukařovského založenej na princípe „rytmického impulzu“ odlišujúceho poéziu od prózy (s. 23). Výsledkom je minimalistický postoj: „podle uvedeného kritéria Ageovy výroky poezii spíše nejsou, poněkteré pasáže však lze považovat za „básnickou prózu“ či přesněji „rytmizovanou prózu“ (s. 23-24). To podľa uvedených kritérií sedí. Otázne je, či to je v prístupe k biblickým textom adekvátny východiskový bod, keďže v prípade poetických textov by išlo o orientálnu poéziu. Sám autor častejšie upozorňuje na poetické prvky v texte (jazyk včestby je „poetičtejší“ s. 58; spomína rytmizované vyjadrenia s. 152, či poetickú povahu textu, s. 155, alebo možnosť „básnického [synekdochického] pomenovania, s. 181). V problematike poézie textu by bolo vhodnejšie hľadať východiskové kritériá v klasickom manuáli hebrejskej poézie od L. Alonsa Schöckela, *A Manual of Hebrew Poetics* (Studia Biblica 11), Rome 1988.

Relatívne obširny úvod s ťažiskom na riešenie historicity knihy týkajúcej sa vzniku a utvárania knihy má svojej zdôvodnenie v úmysle autora dopracovať sa k jej najstaršej podobe. To sa zdá byť pri Knihe Aggeus vhodným rozhodnutím. Radí sa k veľkej skupine exegétov voliacich tzv. konzervatívny prístup a zhoduje sa s nimi v presvedčení, že prorockto bolo zapísané už počas prorokovho pôsobenia a následne v krátkom čase aj redakčne upravené do kanonizovanej podoby (s. 25; 40-41; 80; 92; 123).¹ V prístupe k textu sa opiera o historicko-kritické metódy. Pracuje predovšetkým s jazykovou analýzou a s redakčnou kritikou, ktorá sa s veľkou obľubou používa od polovice 20. stor. (Redaktionsgeschichte, Redaktionskritik). J. Rückl túto metódu dôsledne a konzistentne používa v celom komentári.

V úvode venuje dostatok pozornosti otázke autora textu. Definuje ho ako „autora redakčného rámce“ ktorý pracoval s prvou verziou textu nazvaného „prameňom“ (s. 28) ukázkovo aplikovanou v časti výkladu pri predstavení redakčného vývoja prvých troch veršov knihy 1,1-3 (s. 91-93). Na príklade analýzy 1,4-11 (s. 119-122) vymedzuje vlastné chápanie

¹ Téza je obširnejšie predstavená v nedávnom článku: „Haggai as an Old Book“, *ZAW* 134 (2022) 193-214.

literárno-kritickej analýzy v konfrontácii s použitím tejto metódy v dialógu s M. Hallaschkom, ktorý na základe analýzy predpokladá extrémne zložitý vývoj textu. Pri porovnaní s uvedeným autorom, ktorý v ôsmich veršoch detekuje sedem redakčných vrstiev je citel'ný skôr zdržanlivý prístup J. Rückla pri aplikovaní literárnej kritiky. To sa prejavuje v chápaní „koherencie“ príp. „nekoherencie“ textu len v prípade skutočného rozporu s inou jeho časťou (s. 121). Výsledkom je vyššie naznačené chápanie autora naratívneho rámca ako autora knihy, ktorý spracoval zbierku Aggeových výrokov (s. 119).

Metodicky najdôležitejšou otázkou redakčnej kritiky je čo najpresnejšie určenie času a s ním súvisiaceho historického kontextu. V úvode tomu zodpovedá obširné pojednanie datovania samotného proroctva ako aj jeho literárneho spracovania v Knihe proroka Aggea na seba nadväzujúcimi krokmi s postupným zužovaním perspektívy od rámca veľkých dejín (s. 39-40) cez situáciu Judska v počiatkoch perzskej doby (s. 40-42) až po otázku konkrétneho perzského panovníka, počas vlády ktorého sa udalosti opísané v Knihe Aggeus mohli odohrať (s. 43-54).

Autor práce v hlavnej časti monografie, výklade, dôsledne pracuje s textom podľa stanovených pravidiel. Delenie rešpektuje hebrejský text a umožňuje dobrú orientáciu pri samotnom výklade. Kľúčový moment, *preklad*, vykazuje známky vysokej precíznosti a vynikajúceho poznania textu v hebrejskom, gréckom, aramejskom i sýrskom texte rešpektujúc stanovené kritériá. *Textové a prekladové poznámky*, v ktorých sa vysvetľuje a zdôvodňuje preklad zložitých miest hebrejského originálu poukazuje na vynikajúcu znalosť uvedených jazykov z pohľadu morfológie i syntaxe ako aj z dejín ich vývinu. Snaha dôjsť k čo najstaršej podobe textu sa takýmto spôsobom dostáva precíznou analýzou k svojmu cieľu. Rovnako v časti *výklad* autor presvedčivo a na vysoko odbornej úrovni argumentuje a zdôvodňuje spôsob chápania textu, pri ambivalentnosti uvádza dôvody pre aj proti a necháva čitateľovi priestor pre zváženie a vlastné rozhodnutie (napr. v 2,15 chápanie časového údaju otvoreného na minulosť aj budúcnosť s. 180, či na rozvažovanie, s. 193-194).

Podľa autora komentára sa u Aggea sa nepredpokladá znalosť veľkých SZ literárnych tradícií (s. 156), no známe sú mu literárne tradície okolitých kultúr, predovšetkým mezopotámskych textov (s. 157-158; 160-161). V prípade, že sa niektoré vyjadrenia približujú k SZ literárnym textom, J. Rückl venuje relatívne veľký priestor vylúčeniu takýchto súvislostí. Napríklad otázku o kňazskom naučení v 2,11-12 napriek podobnej aj keď nie identickej problematike v Lv 6,20 hodnotí ako takú, čo neodkazuje na žiadny text Pentateuchu (s. 171-172, argumentované kriticky v pozn. 452), alebo ešte priamejšiu súvislosť s Pentateuchom v prípade Ag 2,13 a Nm 19,22 vyhodnocuje ako takú, ktorá nepredpokladá autoritu zákonov Pentateuchu ani nehovorí nič o literárnom vzťahu textov (s. 174). Pripúšťa prítomnosť tém okolitých kultúr v SZ, ale v prípade proroka Aggea sa prikláňa skôr k mimobiblickému vplyvu ako k biblickým textom (napr. vyjadrenie o naplnení chrámu Hospodinovou slávou, s. 156, či dar Hospodinovho pokoja v 2,9, s. 161-162; chrámu ako zdroja požehnaní – hospodárskej prosperity, s. 194-195). Svoju argumentáciu sofistickovane rozvíja pri obrazoch použitých v závere Aggeovho proroctva (s. 200-222). Najprv prisúdi záverečnú časť proroctva z literárno-kritického hľadiska autorovi naratívneho rámca. Argumentácia vyznieva skôr váhavo: „kloníme sa však spíše k chápaní vv. 21b-23 na jedné redakční rovině, a to především pro nedostatek argumentů pro opačnou pozici.“ (s. 199). Potom vylúči vplyv paralel zo SZ (s. 200), aj keď v prípade vyvolenia Zorobábel pripúšťa

„královské a davidovské konotace“ (s. 217). Pri výklade záverečných veršov formuluje tézu, ktorú vystihuje formulácia: „Popsané kontradiktívne užití motivů, perské ideologie v Ag 2,21b–22 lze považovat za záměrné z hlediska ilokuční funkce textu... Nutným předpokladem pro vznik našeho textu je recepce daných motivů a jejich srozumitelnost u předpokládaných adresátů textu“ (s. 211-212), s konštatovaním malého alebo žiadneho vplyvu biblických tradícií na text Knihy Aggeus. Pritom vyvstáva otázka, či veľký záujem a výborná znalosť tradícií okolitých kultúr, ktoré prorocká kniha obsahuje, nepredpokladá prinajmenej rovnaký záujem o vlastnú kultúru a tradície, či už zapísané alebo rozprávané o to viac, že autor/autori knihy ju adresovali Izraelu. Zároveň je pochopiteľná zdržanlivosť pri intertextuálnom prepájaní SZ textov (ako upozorňuje v pozn. 530, s. 204), predovšetkým pri stanovenom celi výskumu počiatocnej podoby textu knihy deklarovanom už v úvode.

Habilitačnú prácu Mgr. Jána Rückla Ph.D.: *Ageus. Budování chrámu v Judsku perské doby*, hodnotím ako výnimočnú odbornú publikáciu spĺňajúcu ciele habilitačnej práce s hodnotným prínosom v odbornej sfére a zároveň schopnú sýtiť aj verejnosť so záujmom o biblický profetizmus a odporúčam ju v habilitačnom konaní prijať.

Miroslav Varšo
Spoločenskovedný ústav CSPV SAV
Karpatská 5
040 01 Košice

Košice 10. augusta 2022